

กลุ่มชาติพันธุ์ มอญ
(ราชบุรี)

ประวัติความเป็นมา

แม้วิถีชีวิตของคนมอญจะต้องปรับเปลี่ยนไปตามสภาพการเปลี่ยนแปลงของกระแสโลกาภิวัตน์ จุดเด่นของคนไทยเชื้อสายมอญบ้านโป่งได้ปรากฏอยู่ในคำขวัญของอำเภอบ้านโป่งว่า "เมืองคนงาม สระน้ำศักดิ์สิทธิ์ พิพิธภัณฑสถานบ้านขุนอุตสาหกรรม" พิพิธภัณฑสถานนี้แหละคือพิพิธภัณฑสถานมอญบ้านโป่ง ซึ่งแสดงถึงประวัติความเป็นมาและวิถีชีวิตต่างๆ ด้าน ของชาวมอญ ทั้งในอดีตและปัจจุบัน

ถ้าไม่ทบทวนเรื่องลึกลงไปถึงยุคทวารวดี จะพบว่ามีชุมชนมอญเก่าแก่ที่สุดบริเวณที่ราบภาคกลางลุ่มแม่น้ำเจ้าพระยา อยู่ที่ลุ่มน้ำแม่กลองนี้เอง โดยเฉพาะบริเวณวัดนครชุมน์ ที่อำเภอบ้านโป่ง จังหวัดราชบุรี..."

ชาวมอญอพยพเข้าสู่ประเทศไทย มีหลักฐานปรากฏครั้งแรกเมื่อ พ.ศ. ๒๑๒๗ โดยพระมหาเถรคันฉ่องกับพระยาเกียรติ พระยาราม ได้พาสมัครพรรคพวกชาวมอญมากรุงศรีอยุธยาเป็นจำนวนมาก หลังจากนั้นก็มี การอพยพต่อมาอีกหลายครั้ง ชาวมอญในจังหวัดราชบุรีส่วนใหญ่ตั้งถิ่นฐานบริเวณสองฝั่งแม่น้ำแม่กลองในเขตอำเภอโพธารามและอำเภอบ้านโป่ง

กลุ่มแม่น้ำแม่กลอง" เป็นเส้นทางหนึ่งซึ่งบรรพชนมอญใช้ไปมาหาสู่กัน นอกเหนือจากการใช้ประโยชน์ทางการเกษตรและดำรงชีวิตในด้านอื่น ๆ ณ แหล่งที่สายน้ำแห่งนี้ไหลผ่านในเขตอำเภอบ้านโป่งและอำเภอโพธาราม จังหวัดราชบุรี มีชนเผ่าที่เป็นญาติพันธุ์ของเรากลุ่มหนึ่งอาศัยอยู่อย่างหนาแน่น คือ มอญ เป็นที่รู้จักกันว่าคนไทยเชื้อสายมอญญาติพันธุ์มอญเหล่านี้ยังคงสืบทอดวิถีชีวิตความเป็นมอญไว้ทุกด้านคือ ศาสนา วัฒนธรรม ประเพณีและภาษา

แหล่งที่อยู่ของมอญบ้านโป่ง ก็คือลุ่มน้ำแม่กลองทั้งฝั่งตะวันออกและตะวันตก อยู่ต่อเนื่องกับมอญโพธาราม ด้านตะวันออกเป็นชุมชนใหญ่และหนาแน่นมี ๓ หมู่บ้าน คือ ๑. บ้านท่าอิฐ หรือกวานดอด วัดประจำหมู่บ้านคือวัดตาผา ๒. บ้านนครชุมหรือกวานเจียะโนก วัดประจำหมู่บ้านคือวัดใหญ่นครชุมน์ ๓. บ้านหัวหิน หรือกวานแวงตะเมาะ วัดประจำหมู่บ้านคือวัดหัวหิน ส่วนด้านตะวันตกก็เป็นชุมชนใหญ่หนาแน่นเช่นกันมี ๖ หมู่บ้าน คือ ๑. บ้านในคุ้งหรือกวานปีเล็ม ๒. บ้านปากลัด หรือกวานเปียะโยม วัดประจำทั้งสองหมู่บ้านคือวัดตาล ๓. บ้านโพหรือกวานสั่ว วัดประจำหมู่บ้านคือวัดโพธิโสภาราม ๔. บ้านมะขามหรือกวานแม่งโกลน วัดประจำหมู่บ้านคือวัดมะขาม ๕. บ้านม่วงหรือกวานเกริก วัดประจำหมู่บ้านคือวัดม่วง ๖. บ้านบัวงามหรือกวานบัวงาม วัดประจำหมู่บ้านคือวัดบัวงาม

การแต่งกายของชาวมอญ

การแต่งกายของมอญผู้ชาย จะนุ่งใส่ร่มแดง ตราหมากruk เป็นเอกลักษณ์ของหนุ่มมอญเลยทีเดียว ใส่ร่มจะต้องเป็นผ้าต่อด้วยลายขาวตรงกลาง ถึงจะเป็นของแท้ หากซื้อค่อนข้างยาก ชายชาวมอญก็จะพาดสไบด้วยเช่นกัน

ผ้าสไบจึงเป็นของติดกายของชาวมอญทั้งหญิงและชาย แต่จะห่มหรือพาด ก็จะขึ้นอยู่กับงานแต่ละงาน งานบุญก็จะพาดไหล่ ถ้าเป็นงานรื่นเริงก็จะพาดสไบแล้วเอาชายผ้าทั้ง 2 ชายไปไว้ด้านหลัง

ส่วนผู้หญิง จะเกล้ามวยสูง ใส่ผ้าถุงกรอมเท้า ผ้าถุงก็จะทอเอง สีล้วนสดใสเช่นกัน เสื้อจะเป็นผ้าลูกไม้ หรือผ้าสีสด และจะใส่ผ้าสีตัดกัน ถ้าเป็นงานรื่นเริง ผู้หญิงจะพาดสไบแบบลอยชาย

เครื่องใช้ประจำตัว

ชาวไทยมอญในสมัยโบราณ จะเครื่องประดับตกแต่งร่างกายหลายชนิด ได้แก่

๑. กำไล ส่วนมากเป็นกำไลเงิน สำหรับใส่ข้อเท้าของหญิง แต่ปัจจุบันไม่นิยมใช้ จะใช้สำหรับของนาคนิพธิบวชเท่านั้น
๒. เข็มขัด จะทำด้วยเงิน มักใช้เป็นเครื่องประดับของชายและหญิง
๓. ลูกบิด นำมาใช้เป็นเครื่องประดับ ตกแต่งมักทำด้วยหินและแก้ว
๔. กระจุกสัตว์ จะนำมาทำเป็นกำไลเท้า ใช้เป็นเครื่องประดับได้อย่างหนึ่ง
๕. สำริด จะนำมาทำเป็นกำไลเท้า
๖. ขมิ้น ดินสอพอง เป็นเครื่องประทีนโฉมของหญิงในสมัยโบราณ

ในปัจจุบันเครื่องประดับดังกล่าวบางอย่างจะไม่ค่อยมีใช้แล้ว แต่จะมีเครื่องประดับที่เข้ากับสมัย

การแต่งกายของชาวมอญ

อาหารมอญ

มอญมีเอกลักษณ์ในด้านการปรุงอาหารรับประทานซึ่งได้รับการสืบทอดกันมารุ่นสู่รุ่นจนมากกลายเป็นอาหารที่เป็นที่รู้จักและเป็นที่น่าสนใจของคนทั่วไป อาหารมอญซึ่งถือว่าแฝงไปด้วยหลักทางโภชนาการแล้วยังเป็นอาหารที่สื่อถึงภูมิปัญญาของการเรียนรู้ถึงวิถีการกินการอยู่ที่เป็นอัตลักษณ์ของมอญอย่างแท้จริง

อาหารมอญที่เป็นที่รู้จักและนิยมทำรับประทานกันโดยทั่วไป ก็คือ แกงกระเจียบ แกงมะตาด แกงบอน แกงมะสัน แกงเลียงต่าง ๆ แกงส้มมะขามเทศ แกงโймะขามอ่อน แกงโймะรุ่ม เป็นต้น

อาหารของชาวมอญ (ราชบุรี)

แกงมะตาด (พะสะเป๊รา)

แกงบอนใส่ปลาช่อน (พะอ์ กราว)

แกงใบมะรุมอ่อนกับถั่วเขียว
(พะตะนะฮ์ฮุนายเต็งบ้อดกาแมะบัว)

แกงเลียงมันมือเสือ (พะเซีย)

ข้าวแช่มอญ (เป็งด้าจ๊ก)

แกงข้าวตัง/ก้วยเตี่ยว
มอญ (พะเป็งดาว)

ความนับถือผีบรรพบุรุษ และมีความเชื่อในกฎข้อห้ามที่บรรพบุรุษ

ได้สั่งสอนกันมา ซึ่งความเชื่อนี้เป็นประโยชน์ในการใช้ชีวิตของคนไทย
เชื้อสายมอญ กล่าวคือ

๑. ชาวไทยเชื้อสายมอญยังคงมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษ เพราะเห็นว่าผี
บรรพบุรุษของชาวมอญจะเป็นที่พึ่งทางใจเมื่อชาวมอญประสบปัญหา ซึ่งจะเห็นว่า
ถ้าคนในบ้านหรือคนในตระกูลมีความเป็นไปจากการเจ็บป่วยหรือมีปัญหา มักจะมี
การจัดพิธีไหว้และขอให้ผีบรรพบุรุษช่วย โดยมีการรวมตัวกันของบรรดาญาติที่เป็น
ตระกูลเดียวกัน ซึ่งถือว่าเป็นเรื่องดีประการหนึ่งที่ญาติที่อยู่ใกล้ ไกลได้มาพบปะกัน

๒. ผีบรรพบุรุษจะมีบทบาทในระดับเครือญาติที่เป็นตระกูลเดียวกัน โดย
สามารถทำให้คนในตระกูลเดียวกันไม่ลืมบรรพบุรุษและเป็นการเน้นให้มีความ
เคารพในผีบรรพบุรุษ ซึ่งชาวมอญในแต่ละตระกูลจะมีการไหว้ผีบรรพบุรุษเป็น
ประจำทุกปีโดยการจัดพิธีเลี้ยงผี

๓. เมื่อชาวมอญมีความเคารพและมีการไหว้ผีบรรพบุรุษเป็นประจำทุกปี ทำให้ชาวมอญมีความเชื่อในผีบรรพบุรุษ เพราะฉะนั้นชาวมอญจะยึดถือในกฎข้อห้ามที่ไม่พึงปฏิบัติโดยเคร่งครัด ซึ่งถือว่าเป็นผลประโยชน์อย่างหนึ่งที่ชาวมอญไม่กล้าที่จะทำผิดกฎโดยพลการ เพราะถ้ามีความเคารพยำเกรงและกลัวผีบรรพบุรุษจะลงโทษ จึงมีการปฏิบัติตนอยู่ในกฎข้อห้ามอย่างจริงจัง

๔. การนับถือผีบรรพบุรุษเป็นกุศโลบายในการสร้างความผูกพันกันในระบบเครือญาติ และเพื่อให้เกิดความสามัคคีในความเป็นญาติที่นับถือผีเดียวกัน เมื่อลูกสาวแต่งงานกับฝ่ายชายที่เป็นชาวมอญก็ต้องไปนับถือผีของฝ่ายชาย ทำให้ชุมชนมอญเกิดความผูกพันเพิ่มขึ้นในการนับถือผีเดียวกัน

๕. การนับถือผี เป็นสิ่งที่มีคุณค่าของชาวไทยเชื้อสายมอญ กล่าวคือ เป็นการจัดระเบียบสังคมผ่านความเชื่อเรื่องผีและคุณค่าแห่งการดำรงไว้ซึ่งความเป็นชาติพันธุ์มอญ นอกจากการกำหนดบทบาทและหน้าที่ของสังคมแต่ละครอบครัว แต่ละตระกูลแล้ว การนับถือผียังเป็นจารีตประเพณีที่ช่วยควบคุมพฤติกรรมของสมาชิกในครอบครัวให้ดำรงอยู่อย่างสงบสุข และช่วยสร้างความสามัคคีในตระกูลเดียวกัน

๖. คนไทยเชื้อสายมอญไม่ต้องการจัดให้มีการรำผีมอญบ่อยนัก เพราะจะแสดงถึงความไม่สงบสุขในครอบครัว สมาชิกในครอบครัวไม่เคารพบรรพบุรุษ และมีพฤติกรรมที่ไม่ดี อีกประการหนึ่งคือการสิ้นเปลืองค่าใช้จ่าย เพราะการรำผีมอญนั้นนอกจากเช่นไหว้ผีแล้วต้องเลี้ยงคนที่มาร่วมงานทั้งหมดอีกด้วย

ประเพณีของชาวมอญ

ประเพณีสงกรานต์ ชาวกัมพูชาและมอญกำหนดให้วันสงกรานต์ เป็นวันขึ้นปีใหม่ ตรงกับวันที่ ๑๓ - ๑๕ เมษายน ของทุกปี เช่นกัน อันเป็นระยะเวลาที่ชาวมอญจะร่วมประกอบประเพณีทางศาสนาอย่างพร้อมเพรียงกันถึง ๓ วัน ติดต่อกัน เริ่มตั้งแต่การทำบุญเลี้ยงพระ ด้วยข้าวสงกรานต์ (ข้าวแช่) การแห่ชกแห่ปลาไปปล่อยที่วัด การแห่หางหงส์ การสงน้ำพระ การรดน้ำผู้ใหญ่ที่เคารพนับถือ ตลอดจนการเล่นสาดน้ำสงกรานต์การเล่นสละบ้า และการเล่นทะเลยมอญ แม้ว่าปัจจุบันมอญบางกลุ่ม เช่นที่ตำบลเจ็ดริ้ว จะละเว้นบ้างบางพิธีและหันมาปฏิบัติตามแบบไทย เพื่อความสะดวก ประหยัดเวลาและเงิน ตลอดจนขาดผู้ริเริ่ม บางพิธีในประเพณีสงกรานต์จึงเริ่มจะสูญหายไปอย่างน่าเสียดาย เช่น การเล่นสละบ้า และการเล่นทะเลยมอญ เป็นต้น แต่ก็ยังพอหาดูได้จาก มอญกลุ่มอื่น ๆ เช่น ที่ปากลัด อำเภอลำทะเมนชัย จังหวัดสมุทรปราการ เป็นต้น

ประเพณีสงกรานต์

ประเพณีสงกรานต์นี้ สำหรับชาวมอญถือว่ามีความสำคัญมากที่สุด ในประเพณีรอบปีชาวบ้านม่วงทุกคนที่อาศัยอยู่ที่แห่งใดในประเทศต้องกลับมาบ้านม่วงในช่วงเทศกาลนี้ เพื่อมาร่วมทำบุญและคารวะญาติผู้ใหญ่ พ่อแม่ ปู่ย่า ตายาย ฯลฯ ปีละครั้ง ชาวบ้านม่วงคนใดไม่กลับมาในเทศกาลนี้ ถือว่าเป็นคนอกตัญญูต่อบรรพบุรุษ เป็นคนนอกศาสนา ไม่รู้คุณค่าของการทำบุญในวันสำคัญ สำหรับชาวพุทธคนประเภทนี้จะเข้าสังคมไม่ได้ เป็นที่น่ารังเกียจของชาวบ้านม่วงอย่างยิ่ง

ประเพณีแห่ปลา มีการนำปลาหมอบ ปลาตุก ใส่ขวดโหล แล้วเดินแห่ไปทางถนนรอบหมู่บ้าน เพื่อไปปล่อยในแหล่งน้ำที่อุดมสมบูรณ์ โดยเฉพาะที่วัดม่วง มีแม่น้ำแม่กลอง ชาวมอญทั้งเด็ก และผู้ใหญ่ต่างพร้อมใจกันแต่งกายในชุดไทย รามัญเสื้อผ้าพื้นถิ่น ตั้งริ้วขบวนยาวเดินเป็นแถวอย่างสวยงาม

สำหรับประเพณีแห่ปลา เชื่อกันว่า สมัยก่อนช่วงเกิดความแห้งแล้ง ปลาที่อยู่ในหนองน้ำแห้งขอดจนเห็นหลังปลา ชาวบ้านเกิดความสงสารได้ช่วยกันจับปลาไปปล่อยในหนองน้ำที่อุดมสมบูรณ์กว่า เชื่อว่าเป็นการต่อชีวิตให้กับปลา เพื่อเป็นการสร้างกุศล เช่นเดียวกับมนุษย์หากมีการปล่อยน้ำเหมือนกับเป็นการต่ออายุของตนเอง และได้สร้างบุญกุศลอันยิ่งใหญ่ จึงเป็นการสืบทอดกันมาหลายร้อยปีแล้ว

ประเพณีแห่ปลา

พิธีรำผีมอญ

พิธีรำผี ถือเป็นพิธีกรรมทางครอบครัว มีสาเหตุมาจากการผี คือ เมื่อมีคนเข้ามาพักที่บ้านและเจ้าของบ้านเกิดเจ็บป่วยในระหว่างนั้น ถือว่าผีโจรธเจ้าของเรือน ต้องทำการบนบานศาลกล่าว โดยเอาน้ำมารดที่เสาเอก และกล่าวขอให้สิกรรมต่อผี รวมทั้งจัดพิธีเลี้ยงผีด้วย คือ

- พิธีเลี้ยงผีแบบธรรมดา คือ จัดเลี้ยงตามปกติ

- พิธีกินทั้งยืน หรือพิธีรำ โดยขณะที่ยืนรพจะหยิบอาหารกินไปด้วยและสาเหตุอีกประการหนึ่ง คือ ถ้าครอบครัวใดไม่มีลูกชายเป็นผู้รักษาผีเรือน ก็ถือว่าหมดผีไปจากตระกูล ต้องทำการถอนเสาเอกออกจากเรือน และทำพิธีกินทั้งยืนหรือพิธีรำผี เท่ากับเป็นการเชิญผีเรือนให้ไปอยู่ศาล ซึ่งเตรียมไว้ให้บริเวณบ้านหลังนั้น

พิธีรำผีมอญ

การเล่นสละบ้า เดิมนิยมเล่นกันในหมู่หนุ่มสาว
มอญ ที่ยังเป็นโสด โดยจะใช้เวลาเล่นตอนเย็น
หลังจากว่างงานหรือเสร็จสิ้นการทำบุญสงกรานต์
แล้ว จะนัดหมายกัน ณ บริเวณลานบ้านใดบ้าน
หนึ่ง ภายในหมู่บ้านของตน พร้อมกับแบ่งผู้เล่น
ออกเป็นฝ่ายหญิงกับชายในจำนวนที่เท่ากัน และ
ใช้ลูกสละบ้า ซึ่งทำด้วยไม้ลักษณะกลม ๆ แบน ๆ
สำหรับทอย หรือเขย่งเตะ หรือโยนด้วยเท้าแล้วแต่
โอกาส เป็นเครื่องมือประกอบการเล่นกะให้ลูกคู่
เล่นของตน เพื่อจะได้ออกมาเล่นกันเป็นคู่ต่อไป

การเล่นตะแยมอญ เป็นการเล่นที่ใช้ได้เกือบทุกโอกาส ตั้งแต่
โกนจุก บวชนาค แต่งงาน ฉลองพระ ขึ้นบ้านใหม่ แก้วบนเจ้า งานศพ ฯลฯ
ประกอบด้วยผู้เล่นซึ่งทำหน้าที่ทั้งร้องและรำ ฝ่ายชายและหญิงฝ่ายละ ๑
คน มีเครื่องดนตรีประกอบการเล่น ๕ อย่าง คือ ซอสามสาย ขลุ่ย จะเข้
กลองเล็กสองหน้า ฉิ่ง ผู้เล่นจะร้องรำโต้ตอบกันด้วยเรื่องต่าง ๆ เป็นภาษา
มอญตามที่นิยมกัน หรือตามความประสงค์ของเจ้าภาพ เช่น เรื่องทศชาติ
ชาดก ธรรมสอนใจ วัฒนธรรมสิบสองเดือน และเพลงเกี่ยวพาราตี เป็นต้น
ทำนองเดียวกันกับเล่นลำตัดของไทยนั่นเอง จึงมีชาวมอญบางคนเรียก
ตะแยมอญว่า ลำตัดมอญ

ประเพณีล้างเท้าพระ เป็นอีกประเพณีหนึ่งในหลาย ๆ ประเพณีของชาวมอญ โดยจัดทำขึ้นในวันทำบุญออกพรรษาซึ่งเริ่มจากการนำดอกไม้ต่าง ๆ หลากหลายสีมาวางบนผ้าที่ปูลาดไว้กับพื้นดินเพื่อให้พระสงฆ์ที่กำลัง จะเดินเข้าสู่พระอุโบสถ เหยียบหรือย่ำ ถือเป็น การล้างเท้าพระภิกษุที่ได้ปฏิบัติรักษา ศีลมาตลอดพรรษา และเป็นอีกประเพณีหนึ่งซึ่งจัดว่าเป็นสิริมงคลแก่ผู้ปฏิบัติอีกเช่นกัน

